

Litet om julfirandet i Vreta Klosters prästgård 1878—1923.

Av Anna Krantz.

"Nu får du berätta"! säger den äldsta flickan. "Nej, nu är det din tur"! säger den yngre. "Tala nu om hur vi firar jul hemma!"

Det var två små skoltöser i Stockholm, 11 och 12 år, hemmahörande i Vreta Klosters prästgård. De brukade — när jullovet nalkades, sedan de kommit i säng före insomnandet — berätta för varandra om och om igen samma glada hälsningar från julen. De voro långt från hemmet hela långa terminerna och fingo komma hem bara vid jullovet och det sköna sommarlovet. — "Nu får du berätta"! — och så här lät det:

"Du vet, mammas namnsdag den 9 december, då börjas det: "Anna vår fru, fjorton dar före jul"! Då lägges lutfisken i blöt, och jul-ljusen stöpas, och grisen slaktas, och juldricikat brygges. Förut har julbyken gått av stapeln och torkats och manglats, och allt har rent och nystruket lagts in i det stora linne-skåpet. Så ordnas med slaktmaten. Det blir att göra flera olika korvsorter: fläskkorv, lungkorv, falukorv och grynkorv. Så skäres den stora julskinkan till och lägges ned i sin särskilt tillredda lake, och så skäres ut revbenspjällen och "hararne" och "ekorrar", och sist lägges det övriga fläsket ned i den stora saltbaljan. Ja, sedan kommer julbaket och all skurning och rengöring av rummen, allt skall medhinnas och allt skall vara fint och klart, tills julen börjar. Baket begynner med att det göres en stor, stor limpbäcksdeg. Av den bakas runda limpor, som delas ut under veckan före jul till alla, som äro s. k. landsvägsriddare — både barn och äldre — och så skall hjonerna i fattigstugan ha var sin limpa. Sedan lagas till stora degar till sur- och sötlimpor, fint rågröd, vörtebröd, vetebröd och saffransbröd. Så bakas "småbröd" av många olika slag, och de sista dagarna före julaften bakas julkakorna till barnens och tjänarnas juldagar. Då få barnen hålla sig i barnkammaren, de få ej se på, när julkakorna bakas. Det är precis likadana kakor för varje jul: en rund saffranskaka med krans omkring och namn på, en fyrhjulig vete-kaka, en tvåhjulig vörtekaka, en stor smörgögstärta med hallonsylt i, och en stor väldig pepparkaksbock. Så pyntas

Vreta Klosters kyrka.

och göres fint i rummen, alla ljusman-schetter tagas bort och ersättas med vitt finklippt papper, allt "silver" och alla kakelugnsluckor skuras, alla fotogenlampor putsas, och rena, nystrukna gardiner få ersätta de gamla.

Så är då äntligen julaften inne. På kvällen förut klädes julgranen inne i salen av pappa, mamma och guvernanten. Därefter på natten vid 3-tiden kan man få se en liten lustig rad av tre små flickor med var sin brinnande ljusstump i handen. De gå tysta och smygande i sina vita nattskjortor, utan att någon

vet av det, från barnkammaren över den kalla farstun in i salen för att titta på den vackra nyklädda julgranen. De se och tjasas, huttra av kylan, men ack, så roligt!

På julaftons morgon känna vi efter, om mamma lagt något "på fötterna". Det kraschar av papperet, jo, där är allt en påse med "gotter" och så en liten julklapp! På julaftons frukost skall det alltid vara uppsteckt palt och grynkorv med lingon till, förutom vanlig kaffe-frukost. Under förmiddagen fylla arrendatorns drängar alla vedlärar med

huggen ved, så det skall räcka att elda med över högtidsdagarna. Alla som hjälpa till, bjudas på kaffe, och så kommer julmiddagen, som ätes i köket. Det är så festligt, tycka barnen. Först skall man "doppa i grytan", så står på julbordet allehanda läckerheter: julskinka, revbenspjäll, press-sylta, köttbullar, fläskkorv, nyrökt medvurst, julosten m. m. dyl., och efterrätten består alltid av sandbakelse med sylt.

När middagen är över, stängas barnen in i barnkammaren. Ah, vilken vemodig stund för de små! De tycka, att tiden går med snigelfart, den tar aldrig slut, det är mörkt och dystert i barnkammaren vid den lilla fotogenlampans sken, — — — — — så öppnas dörrarna, och de små rusa in i salen, och där brinner granen, och det är så ljus, så ljus! All sorg är bortblåst, man bara njuter och barnahjärtat skälver av hänförelse. På det stora julbordet ligger vars och ens julkakshög, och mitt på står "hjort-skålen", full av rödlysande äpplen, och så finns där skålar med russin och mandel, fikon, hemkokta karameller, bröstsocker m. m., allt får man äta av. Så blir kaffedrickning, och julsalm sjunges, och pappa läser julevangeliet, och så kommer den mest efterlängta stunden: julklappsutdelningen. Skämt och julverser avlösa varandra, och alla äro så glada och så tacksamma.

Klockan 5 morgonen därpå börjas julottan, och då gå vi till den gamla kära kyrkan allesamman i hemmet, både stora och små. Vid 3-tiden dunkar "kyrkstötten" på köksdörren för att väcka tjänaerna, och husjungfrun skyndar att tända ljusen i de tre våningarnas fönster. Prästgården skall lysa för alla, som åka eller gå till julottan. Prästen predikar över ottesångstexten. Så följer därpå högmässan med altartjänst och predikan. Det blir en lång gudstjänst, så nog kun-

na barnaögonen ha svårt att hålla sig vakna, trötta som de äro efter julfirandet! Då det är ganska ljus ute, så få vi gå hem var och en till sitt. De åkande kappas om att först hinna hem, ty "den får bäst skörd, som är hemma först"! Så kommer annandagen med förmiddagens gudstjänst och vanligen någon julbjudning "till grannas" på e. m. Så rinner julhögtiden fort här. Nyårsafton och trettonafton ätes i köket, och då är "doppet i grytan" och julmaten åter framme alldeles som vid julafton. Roligt är även det, tycka barnen, därför att det påminner om julafton.

Ja, så är snart tiden inne att återvända till skolan, friheten är slut, och skol-plugget börjas igen."

De två små flickorna, som berättat för varandra om julfirandet i den älskade prästgården, känna att ögonlocken falla ihop, de somna så lugnt och ljuvligt och drömma om, vad de talat om för varann!

Den yngre av de båda flickorna blev gift med den, som efterträdde deras far i tjänsten. Vad var då naturligare, än att julfirandet i den nya prästfamiljen gick i samma spår och firades ungefär lika, som det gjorts i föräldrarnas tid; dock blir alltid någon skillnad i en ny familj.

Första söndagen i advent firades med en särskild högtidlighet. Då voro mor och barn uppe rätt tidigt. Klockan 7 på morgonen spelade mor adventpsalm och alla barnen stodo omkring pianot, och sången ljöd friskt i morgonstunden. Så kom kaffebrickan in, och glädjen var stor vid tanken på, att nu nalkades julen. På aftonen hörde till traditionen i vårt hem "att fiska". En stor, hög skärm sattes upp, och ett metspö med långt snöre lagades till, och i slutet av snöret

Bäckmans
ilbärgningar
ilreparationer
etryggande
illigast
äst
esök
Bäckmans
Verkstäder
NORRKÖPING
TEL. 1126, 5126.

bands en korg. Så fick var och en i familjen "fiska" — från den äldste till den yngste i tur och ordning. Nyfikenheten var stor, man undrade, vad som skulle finnas i den stora julkorgen, som man fiskat upp. Där var alltid något passande just för den fiskande, och glädjen stod högt i tak, det var en försmak av julgåvorna. En tanke, som också alltid gick igenom alla fyra adventssöndagarna, var att ordna för klädseln på julgranen. Vid fyratiden på söndagseftermiddagarna samlades alla och slog sig ned vid det stora salsbordet för att "klippa"! Då klipptes papperen till julgranskaramellerna och vita fina julstjärnor och långa pappersgirlander, och man trädde små korgar och dyl. — allt för julgranens klädsel.

Ungefär en vecka före jul fingo barnen åka in till staden för att köpa julklappar. Det var stor glädje, och en mycket efterlängta dag: "närapå lika rolig som julafton"! Var det slädföre, fick man åka i "racken", men gick ej det, så åktes i den stora vursten. Alla gamla rockar och tjocka ytterplag togos

LEDANDE MÄRKEN!

● Kvarn-A.-B. Motala Ströms Mjöler ●

Zenith, Motala Radio-Patent (Bakelsemjöler), Göta Patent (kärnvete-mjöl), Rågsikt 000 (högsta kvalité).

Bakelsemjölererna finnas att tillgå i hygieniska förpackningar om 2½ och 5 kg:s påsar.

Nederlag för Norrköpingsorten: John Pettersson. Tel. 608.
Nederlag för Linköpingsorten: H. Petri. Tel. 2707.

Vreta Klosters prästgård.

fram ur gömmorna för att skydda barnen för kölden. Det såg rätt lustigt ut, när vi åkte i väg ombundna och påpälsade, men vad gjorde det, allt var bara fröjd och glädje! I staden fingo vi ta in i gossarnas skolhushåll. Där fingo vi mat och varmt kaffe, innan "uppköpen" skulle börjas. Så spatserade mamma med alla småttingarna ut i "stan", och allt vad de sågo i de granna butiksfönstren, ville de köpa. "Det ha vi ej pengar till", sade mamma. "Då kan vi väl köpa pengar då!" sade den lille. I leksaksaffären hos den av barnen s. k. "gubben" köptes det mesta för de små slantar, som barnen "samlat sig" under föregående veckor. På hemfärden hade vi våra fyra stora skolgossar med, och då blev det bra trångt i vagnen med alla kappsäckar och alla julpaket av allehanda slag. Glädjen var dock stor, jullovet var inne, man skrattade, sjöng och

skämtade, och de stora pojkarna hoppade av och sprungo efter vagnen i backarna för att "det ej skulle bli alltför tungt för hästarna".

Så kom då äntligen den efterlängttade julaftonen. Då packades några korgar med "en liten julhälsning" till grannarna, och småflickorna fingo till sin stora glädje gå med dem, och återkommo jublande med korgarna fyllda av julkusar och små julklappar. På julaftons förmiddag kläddes granen av mamma, och alla barnen fingo hjälpa till med klädelsen. Så "doppades i grytan" och vid 5-tiden började julaftonsfirningen. Utom familjen med tjänarna var under alla åren närvarande vår kära lilla mormor, vår lilla hjälpgumma "mor Anna" och "Sammel", vår gamle trädgårdsgubbe. Först dracks kaffe, så tändes julgranen och de av småbarnen, som gått i mormors söndagsskola, läste det bibelspråk,

som mormor lärt dem att läsa, då de tände sitt julljus. Sedan sjöngs julpälsalm och lästes julevangeliet, och så kom alltid "julgubben" och knackade på och steg in fullastad med julpaket. Långt grått skägg hade han och ett ris i handen. Så sporde han, om "barnen varit snälla", under det gångna året, så han kunde dela ut sina julklappar. Alla höllo med om, att "barnen varit snälla", och så börjades utdelningen. — Glädje, glädje, tindrande ögon — barnens största högtid var inne! —

Julottan morgonen därpå började klockan 6. Ljus tändes i alla fönster i prästgården, och sedan gick "man ur huse" till ottan. Under våra senare år brukade grevinnan Trolle alltid närvara vid julottan i Vreta och efter slutad gudstjänst dricka the i prästgården.

Om julfirandet i den prästfamilj, som nu är i Vreta Klosters prästgård, hoppas jag, att vi få höra en annan gång. Deras seder och bruk är jag ej inne i — var familj har ju sina —. Det jag varit med om och fått deltaga i hos dem, är s. k. "kyrkkaffe", med stor tillslutning av kyrkobesökarna efter julottans slut. Det serveras och drickes i köksavdelningen och smakar härligt i den kyliga vintermorgonen.

Anna Krantz
f. Stenhammar.

*

Fru Krantz fader, den kände prosten teol. och fil. dokt. E. H. Th. Stenhammar, var kyrkoherde i Vreta Kloster förs. åren 1878—1910. Hans efterträdare i ämbetet blev kyrkoherde G. Adolf Krantz, vilken sedan år 1901 var gift med sin företrädarens dotter Anna. Doktor Stenhammars änka, Anna Stenhammar, överlevde sin make i många år och bodde då i den rödstrukna flygeln intill prästgården, där hon rett sig ett trivsamt hemtrevligt hem. Hon avled år 1929. Kyrkoherde Krantz avgick med döden år 1923, varefter hans änka flyttade till Linköping, där hon alltjämt har sitt hem. Men varje julottemorgon kommer hon åter till den kyrka i vars hägn föräldrahemmet var beläget och där hon sedan själv bildade hem. Då stiga förvisso minnena fram, alla de goda, ljusa, och då knyts bandet från gångna tiders prästfamiljer med dem, som där nu förvalta arvet. När ljusen på juledags morgon lysa i den vita prästgårdens alla fönster kännes det liksom skulle tre generationer kyrkans män och deras hustrur träda fram i minnets och i nuets sken.

Linköpings Damkonfektion A.-B.

Gör ett besök och
övertyga Eder om
våra billiga priser.

Specialaffär i:

Kappor, Klänningar,
Kjolar och Blusar.

Stort urval i:

Moderna Paraplyer.

PLATENSGATAN 6 B. SAMMA HUS SOM ÖLLEGÅRDS.